

André Malraux

Altenburg'un Ceviz Ağaçları

Türkçesi: Tahsin Yücel

Roman

1

Babam İstanbul'dan döneli bir hafta olmamıştı daha. Erkenden kapı çalındı; perdeleri henüz açılmamış odanın yarı karanlığında hizmetçinin ayak seslerinin kapıya doğru gittiğini, durduğunu, kapıyı çalan kişi daha tek sözcük söylemeden hizmetçinin üzgün sesinin, "Jeanne'cığım... Vah, Jeanne'cığım!" diye yinediğini işitti.

Jeanne büyükbabamın hizmetçisiydi.

Bir an sessizlik oldu: İki kadın öpüşüyordu. Beklemekten gına getirmiş babam bir araba gürültüsünün şafakta uzaklaşmasını dinliyordu; olup biteni çoktan anlamıştı. Jeanne kapıyı ağır ağır itti, artık bütün odalardan korkuyor gibiydi.

"Ölmemiş ya?" diye sordu babam.

"Hastaneye götürmüşler, efendim..."

Babam Reichbach'taki mezarıcıyı anlatmıştı bana: Yarı beline dek çukurda, başını kaldırmış, güneşte ısınmış pembe toprakların kokusu içinde, amcalarımdan birinin kendisine söylediklerini dinliyordu: "Hadi, Franz, elini çabuk tut, aileden birini gömüyorsun." Bucakta yirmi dolayında kuzenimiz vardı ve bu mezarıcı, ölmüş büyükbabama şaşılacak derecede benziyordu.

"İntihar konusunda çok saçmalık işitmişimdir," derdi babam; "ama kararlılıkla kendini öldüren bir adam karşısında hiç saygıdan başka bir duygu hissetmedim. İntihar bir yüreklilik işi mi değil mi, ancak intihar etmemiş kimseler durur bunun üstünde. Ötekiler karşısında ise sessiz bir anlaşma kurulu: Büyükbandan, damar tıkanıklığından ölmüş bir kimseden söz eder gibi söz etmeyen tek kişi çıkmadı içimizden..."

Amcalarımla büyük amcalarımın çoğu yıllardır birbirini görmemişti: Onları ayıran şey, yaşamdan ziyade, Alman egemenliğini benimsemeyenlerle benimseyenler arasındaki karşıtlık olmuştu; ama bu karşıtlık asla bozuşmaya dek varmamıştı. Artık çoğu Fransa'da oturuyordu. Fabrikasının yönetiminde büyükbabama yardım eden Mathias amcamın evinde bir araya gelmişti hepsi. Yalnız büyük amcam Walter gelmemişti. Birkaç aylığına yurtdışına mı çıkmıştı gerçekten? On beş yıldır kardeşi Dietrich'le, yani büyükbabamla arası açtı; ama anlattıkları ölçüde sert ve inatçı olsa bile, ölüme kin tutmak onun töreleriyle bağdaşmazdı. Gene de yoktu ve bu yokluk onu her zaman çevreleyen, hâlâ da çevrelemekte olan düşmanca prestiji artırıyordu: Büyükbabam hiçbir kardeşine karşı beslemediği bir kırgınlıkla –bir o kadar da ısrarla– söz ederdi ondan, buna karşılık vasiyetini yerine getirecek kişi olarak onu göstermişti (o da babamı tayin etmişti).

Babam onu tanıyordu. Walter amca, kabile ihtiyar heyetine gösterilen itaati aile içinde yerine getirmeyen kimseye asla tahammül edemediğinden, nefret edilmiyor olsa da, kırk yıl boyunca hiç tökezlemeden uyguladığı otorite tutkusuna bağlı bir saygı görüyordu bütün aileden. Çocuğu olmadığından, amca oğullarımdan birini evlat edinmiş, sert ve sarsılmaz bir tutkuyla ona bağlanmıştı: Çocuk daha on iki yaşına gelir gelmez ona her sabah buyruğa benzer öğütlerle dolu kısa mektuplar yazıyor, yanıtının da okula gitme saatinden önce eline geçmesini şart koşuyordu. Amcamın oğlu, yirmi yaşındayken, bir genç kız konusunda onunla tartıştıktan sonra çekip gitmiş. Walter amca, karısının çok üzülmesine karşın, mektuplarına hiçbir zaman yanıt vermemişti. Mirasını bırakmayı kurduğu kuzenim bir fabrikada ustabaşı olmuştu; Walter hiç söz etmiyordu ondan, kardeşleri de onun bu iyi bildikleri kederini insanca buluyor, başkaca bir kederi olmamasına hayranlık duymak gerektiğine inanıyorlardı.

Şu da var ki, Walter fazlasıyla çekilmez oldu mu, "Böyle bir hastalığa tutulmuş bir kimsenin daha da kötü olmaması bile bir mucize!" demeye hazırdılar. Bütün fotoğraflarda ayakta görü-

nürdü; koltuk değnekleri uzun bir paltonun içinde gizliydi: İki ayağı da inmeliydi.

Bu cenaze yemeğinin ıstakozlarının ve alabalıklarının ardından Alsace kazıcığeri, Traminer çilek likörü gelince, toplantının bir şenlik biçiminde bitmesine ramak kaldı. İnsanın ölümü öğrenmesine binlerce yıl bile yetmemişti. Yaz pencerelerinden gelen çam ve reçine kokusu, cilalı ahşaptan binlerce nesne, ailecek işletilmiş ormanda geçmiş çocuklukları bir anılar ve gizler geçmişinde birleştiriyordu; açıklanması olanaksız intiharıyla yaşamı gizlice taçlandırmış gibi olan bu gerikafalı, asi ve burjuva ihtiyara karşı ölüm vesilesiyle hiç çekincesiz gösterebildikleri sevgi dolu saygıda birleşmişti hepsi.

Kilise, uygun bir ödün karşılığında, büyük perhiz kurallarında birtakım serbestlikler tanıdığı sırada* artık epeyce yaşlanmış olan büyükbabam, Reichbach'ın belediye başkanı olması nedeniyle koruması altında bulunan papaza bu kararı protesto ettiğini bildirmişti öfkeyle. (Yerinden milim kımuldamazdı: Bir baştan bir başa ortaçağın "Kutsal Ormanı"nın** kalıntılarıyla kaplı bu bölgede bucakların uçsuz bucaksız toprakları vardı hâlâ, Reichbach'ın da dört bin hektar toprağı bulunuyor, belediyeye en büyük kazancı bu topraklar sağlıyordu. Büyükbabamın profesyonel meziyetleri tartışma götürmezdi.) "Ama, Mösyö Berger, basit bir papazın papalık kararlarını tartışmaya kalkması yakışık alır mı?"

"Öyleyse Roma'ya gideceğim."

Kutsal yolculuğu yaya yapmıştı. Birçok hayır işinin başını çektiğinden papanın huzuruna kolayca çıkabilmişti. Yirmi dolayında dindarla birlikte Vatikan'da bir odaya alınmıştı. Çekingen

---

* XIII. Léon'un Amerika'ya tanıdığı lütuf rejimi (*Trans Oceanum*, 1899) sonrasında X. Pie 1904 yılında Roma piskoposluğuna önemli muafiyetler vermişti. Papayı taklit eden piskoposlar, ödün niteliğinde bir büyük perhiz sadakası oluşturmuştu. (e.n.)

** Bahsi geçen, Sainte-Odile tepesinin etrafındaki orman değil, Haguenau ormanıdır. (e.n.)

biri değildi, ama papa da papaydı, o ise bir Hıristiyan: Hepsini diz çökmüştü, Kutsal-Baba önlere geçmiş, onlar da papuçlarını öpmüştü; sonra kapıyı göstermişlerdi hepsine.

Büyükbabam Tiber Nehri'ni yeniden geçince, çeşmelerin etrafındaki saygısız halkın, kaldırımsız sokaklardaki ilgisiz gölgenin, antik sütunların ve kızıl kadife kaplı pastanelerin dans ettiği kutlu bir öfkeyle koşup valizlerini paldır küldür toplamış, ilk ekspresle yola çıkmıştı.

Dönüşünde, Protestan dostları, mezhep değiştirmeye hazır olduğunu sanmışlardı.

“Bu yaştan sonra din değiştirilmez!”

Bundan sonra, kiliseden ayağını çekmiş ama İsa'dan ayrılmamıştı; her Pazar ayine kilisenin dışında, sahınla transeptin birleştiği yere rastlayan bir köşede, ısırganlar arasında katılmıştı, ayini zihninde canlandırıyor, göğes çıkışı bildiren zayıf çan sesini vitraylar arasından duymak için kulak kesiliyordu. Yavaş yavaş sağırlaşıyordu, sonunda işitemekten korkup her pazar yirmi dakikasını yazın ısırganlar, kışın çamurlar içinde diz çökerek geçirmeye başladı. Karşıtları sağduyusunu yitirdiğini söylüyordu, ama böylesine sarsılmaz bir direnci küçük görmek kolay değildi; yıllar yılı aynı yerde, aynı saatte, aynı neden uğruna şemsiyesinin altında, çamurların içine diz çöken kısa aksamalı, redingotlu bu adam bir kakavandan ziyade Tanrı adamı olarak görünüyordu herkesin gözüne, Alsace inanç karşısında ilgisiz kalmazdı, bağlılığa ilgisiz kalmaması için de o sıralarda çok güçlü nedenler vardı.

Gene de Roma serüveninin sonuçlarını ancak fabrikasını yönetişindeki otoritesinin, başarısının zoruyla benimsetebiliyordu (daha ziyade yenilmişlerin çılgınlığına inanır insanlar). Yahudi cemaatiyle havra olarak kullandıkları yapının sahibi arasındaki kontratın süresi dolunca, adam kontratı yenilemeye yanaşmamış, yapısını kiraya verecek bir başka kimse de çıkmamıştı. Büyükbabam belediye meclisine bucak yapılarından birinin kiralanmasını önermişti: Kesin bir muhalefetle karşılaştı.